

УДК 332.132:352:711.437(1-22)

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Бурова О. Б.

Розглянуто сутність поняття «диверсифікація», визначено її види та особливості. Наведено переваги розвитку диверсифікації економічної діяльності сільських громад як в регіонах України, так і в розвинутих країнах світу.

Постановка проблеми. Процеси соціально-економічних реформ в аграрній сфері України, створюють необхідність диверсифікації, зокрема розвитку нетрадиційних видів сільськогосподарського виробництва, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки населення як країни в цілому, так і її сільських територій зокрема. Відтак, диверсифікація економічної діяльності сільських громад найближчими роками стане вирішальним чинником ефективного використання та зміцнення їх ресурсного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, поширення підприємницької ініціативи, забезпечення сільського населення робочими місцями, формування нових напрямів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, надходження до бюджету, охороною навколишнього природного середовища, збереження унікальних культурних цінностей, традицій, створення належних умов для гідного життя селян тощо.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що останнім часом багато уваги приділяється проблемам розвитку малого підприємництва та несільськогосподарським видам виробництва. Значний внесок у ці питання внесли такі вчені: В. Андрійчук, Н. Герасимчук, О. Єрмаков, М. Ігнатенко, Н. Морозюк, О. Павлов, Б. Пасхавер, В. Терещенко, В. Ткачук, В. Юрчишин та ін. Проте багатогранність проблеми розвитку диверсифікації економічної діяльності сільських громад в контексті різноманітності її видів зумовлює необхідність її подальшого дослідження.

Мета дослідження – визначити роль та особливості диверсифікації економічної діяльності сільських громад.

Викладення основного матеріалу дослідження. Термін «диверсифікація» походить від латинських слів *diversus*, що означає різний, віддалений, і *fadere* – робити [3, с. 344]. Як економічний термін «диверсифікацію» почали застосовувати в західній економічній науці та практиці досить давно, й означає він освоєння нових напрямів виробництва, розширення асортименту продукції, завоювання нових ринків збуту продукції, зниження ризику, покращення фінансового та економічного стану підприємства, більш повне завантаження його виробничих потужностей, завдяки чому деякі фірми перетворюються на багатогалузеві комплекси. При цьому створюється діапазон таких видів діяльності, які не пов'язані з основним виробництвом. Так, можна виділити дві моделі поєднання сільськогосподарської діяльності з іншими видами діяльності. У першій моделі сільське господарство поєднується з переробною сферою і реалізацією, у другій – з наданням різноманітних послуг (туристичні, виховні, культурні, екологічні, транспортні та ін.) [2, с. 96].

Як відомо, сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Це підтверджують такі фактори як: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин. Між тим, диверсифікація діяльності сільських громад, як вважають вчені [1, с. 84; 4, с. 153; 8, с. 25], є інструментом зниження існуючих ризиків (рис. 1).

Уточнимо, що традиційна сільськогосподарська диверсифікація передбачає переробку сільськогосподарської продукції, тобто завданням є додавання цінності сільськогосподарській продукції з подальшою організацією збуту готових продуктів. Інші види діяльності можуть включати переробку продукції лісництва та зміну виробничої галузі [1].

Диверсифікація через виробництво нетрадиційної продукції – це вирощування нетрадиційних сільськогосподарських культур та тварин. Агроекологічна диверсифікація передбачає екологічне чисте виробництво м'яса, молока, фруктів та овочів, а також діяльність зі збереження ландшафтів і виробництво добрив. Найбільш поширені види діяльності у групі диверсифікації шляхом виробництва несільськогосподарської продукції та надання послуг – це будівництво, надання транспортних та побутових послуг, а також туризм (сільський зелений, агро-, екотуризм).

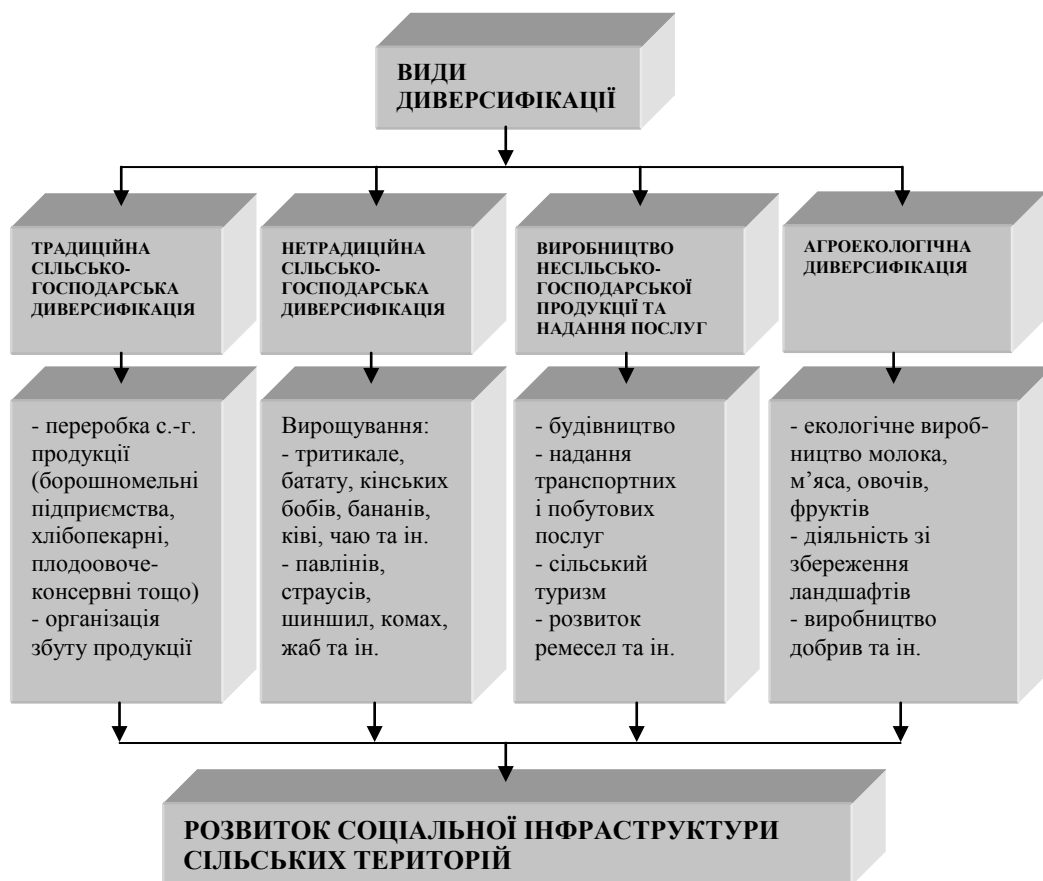

Рис.1. Види диверсифікації економічної діяльності сільських громад

З огляду на вищевикладене диверсифікація сільських територіальних соціально-економічних систем передбачає:

- освоєння нових видів діяльності, зокрема несільськогосподарських;
- освоєння виробництва нових видів продукції шляхом ефективнішого використання соціально-економічного потенціалу громади;
- розширення можливостей господарюючих суб'єктів на доступних ринках, у т. ч. в межах громади, шляхом поліпшення якості основної продукції або виробництва супутніх до неї товарів і послуг;

– пошук і вихід на нові ринки збуту територіальних громад із новою продукцією [7, с. 71].

Основними факторами, що зумовлюють вибір громадою розвитку диверсифікації є:

– створення нових робочих місць, привабливих для жителів громади;

– новий вид діяльності або продукції може мати синергичний або/та мультиплікативний ефект;

– поліпшення якості надання жителям громади послуг об'єктами соціального обслуговування;

– можливість збільшення рівня фінансових ресурсів громади;

– полегшений вихід на зовнішні ринки, зокрема світові;

– краще залучений або використаний ресурсний потенціал громади [7, с. 72].

Пріоритетами підтримки сільськогосподарської диверсифікації мають бути фактори соціального характеру, такі як сільська зайнятість та розвиток малого бізнесу на селі, зокрема таких його видів як сільський зелений туризм, роздрібні магазини та кафе, підприємства первинної переробки сільськогосподарської продукції та її підготовки до промислової переробки, млини, крупорушки, пекарні, виробництво макаронів, виробництво олії (як на основі використання соняшникового насіння, так й інших культур), м'ясо- та молокопереробні підприємства, видобування та пакування мінеральної води, виробництво меблів, будівництво, пошиття і ремонту одягу та взуття, цехи з консервування рибної та овочевої продукції, виробництво комбікорму, ремонт сільськогосподарської техніки [6].

Для розвитку диверсифікації сільськогосподарської діяльності Південний регіон України, зокрема Херсонщина, має всі підстави, тобто наявний ресурсний потенціал сільських територій. Вона характеризується унікальним для степової зони комплексом природно-кліматичних умов і наявністю рекреаційного потенціалу. Клімат, просторі піщані пляжі (протяжність морських пляжів перевищує 200 км), наявність лікувальних грязей, термальних джерел сприяють розвитку рекреаційної діяльності різного напрямку. В організації відпочинку, зокрема дитячого, особлива роль належить водним об'єктам. Можливість займатися різноманітними видами спорту, рибалкою, мікрокліматичний комфорт (наявність півроку теплих сонячних днів), естетична дія берегових мальовничих ландшафтів

– все це сприяє тому, що водойми цілком можна вважати природними оздоровницями [5].

Прикладом успішної диверсифікації є розвинені країни. У Західній Європі 95 % створеної додаткової вартості в сільській місцевості отримують за рахунок несільськогосподарської діяльності. Крім того, в цих країнах за допомогою кооперації оптимізована система збуту. Часто фермер є водночас членом кількох кооперативів, які діють у різних сферах. Характерним щодо цього є приклад Швеції, в якій система сільськогосподарської кооперації охоплює практично все фермерство. Кожний фермер є водночас членом 4-5, а то й більше кооперативів. Майже 90 % селянських господарств об'єднані в кооперативи в Австрії, Франції та інших країнах. Більшість фермерів США також користуються послугами кооперативів [7, с. 71].

Висновки. В контексті цього, диверсифікація сільськогосподарського виробництва має багато економічних та соціальних переваг. Однак, сільські території України сьогодні зорієнтовані на аграрну модель розвитку. Між тим політика Європейського союзу щодо розвитку сільських територій орієнтується на зменшення їх залежності від аграрного виробництва та поширення несільськогосподарських видів діяльності, які здійснюють м'який вплив на довкілля (сільський та екологічний туризм, переробні галузі, народні промисли, кустарне виробництво, природоохоронна та заповідна справа).

Література

1. Василенка Н. І. Диверсифікація виробничої діяльності сільського населення Львівської області / Н. І. Василенка // Економіка АПК. – № 3. – 2010. – С. 84–90.
2. Герасимчук Н. А. Розвиток підприємництва на селі шляхом організації співпраці малих сільськогосподарських та агротуристичних підприємств / Н. А. Герасимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 96–101.
3. Економічна енциклопедія: у 3-х т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: ВЦ «Академія»; Тернопіль: Академія народного господарства, 2000. – Т. 1. – 864 с.

4. Єрмаков О. Ю. Розвиток сільського туризму як важливий напрям диверсифікації аграрної економіки / О. Ю. Єрмаков // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 58. – С. 153–156.
5. Ігнатенко М. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій: [монографія] // за ред. д.е.н., проф. члена-кореспондента НААН Даниленка А. С. – Херсон: Айлант, 2010. – 238 с.
6. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. Режим доступу: офіційний web-сайт <http://minagro.gov.ua>.
7. Морозюк Н. В. Диверсифікація як одна із складових стратегій формування самодостатності сільських територіальних громад / Н. В. Морозюк, Є. А. Князев // Біоресурси і природокористування, 2014. – Т. 6. – № 5-6. – С. 70–73.
8. Ткачук В. І. Європейська парадигма сільського туризму в умовах диверсифікації сільської економіки / В. І. Ткачук // Вісник Житомирського НАЕУ. – 2010. – № 1. – С. 25.

Abstract

Burova O.B.

The necessity of development of the economic diversification of rural communities in Ukraine

The essence of the concept of «diversification» is defined kinds and features. The advantages of the development of the economic diversification of rural communities in the regions of Ukraine and in the developed world.